

Vidhyayana - ISSN 2454-8596

An International Multidisciplinary Peer-Reviewed E-Journal

www.vidhyayanaejournal.org

Indexed in: ROAD & Google Scholar

ભારતમાં ઉત્પાદન ક્ષેત્ર પર COVID-19 ની અસર

સંશોધક

વોરા અનામિકા એમ.

અર્થશાસ્ત્ર ભવન,

ભક્ત કવિ નરસિંહ મહેતા યુનિવર્સિટી

માર્ગદર્શકશ્રી

ડૉ. જીવાભાઈ. એસ. વાળા

સિન્ડિકેટ સભ્ય એસો. પ્રોફેસર

શ્રી મહિલા આર્ટ એન્ડ કોમર્સ કોલેજ વેરાવળ

Vidhyayana - ISSN 2454-8596

An International Multidisciplinary Peer-Reviewed E-Journal

www.vidhyayanaejournal.org

Indexed in: ROAD & Google Scholar

પ્રસ્તાવના:-

કોરોના વાયરસની ઉત્પત્તિ ચીનમાંથી થઈ છે. એવું માનવામાં આવે છે કે તે પ્રથમ વખત ચીનમાં ડિસેમ્બર-2019માં મળી આવ્યું હતું. કેટલાક નિષ્ણાતોનું માનવું છે કે ચીને વાયરસ વિશેની માહિતીને દબાવી દીધી છે. યુએસએની કંપનીઓનું માનવું છે કે આ વાયરસ ચીન દ્વારા વુહાન લેબોરેટરીમાં બનાવવામાં આવ્યો છે. નિષ્ણાતો તાર્કિક રીતે દલીલ કરે છે કે ચીનના બે મહત્વપૂર્ણ શહેરો શાંઘાઈ અને બેઇજિંગ વુહાન શહેરની નજીક હોવા છતાં કોઈ અસર થઈ નથી. તે હકીકત છે કે ડિસેમ્બર-2019 માં ઉજવણી માટે ચીનના વુહાન શહેરમાં એક વિશાળ મેળાવડો થયો હતો. ચારેબાજુથી લોકો ત્યાં આવી ગયા હતા. આ લોકો પાછા ગયા અને વિવિધ દેશોમાં વાયરસ ફેલાવ્યા. ચીનમાં કોરોના વાયરસનો ઉદભવ થયો તેને ઘણો સમય થઈ ગયો છે પરંતુ ચીને તેનો ખુલાસો કર્યો નથી. તેણે સમગ્ર વિશ્વમાં ખાસ કરીને ઈટાલી, યુએએસ, જર્મની, ઈરાન અને ઈંગ્લેન્ડમાં માનવ જીવનને ખરાબ રીતે અસર કરી છે માત્ર લોકડાઉન કાર્યક્રમની જાહેરાત જ નહીં પરંતુ લોકડાઉનનો કડક અમલ પણ એક મોટી ઉપલબ્ધિ છે. ઉદ્યોગપતિનું માનવું છે કે રાજ્યમાં કોરોના વાયરસથી નહીં પરંતુ બેરોજગારીને કારણે મોટી સંખ્યામાં મૃત્યુ થશે. બેરોજગારી ભૂખમરો પેદા કરે છે જે મૃત્યુ તરફ દોરી જાય છે. અંદાજ મુજબ, ગુજરાતમાં 4.5 લાખથી વધુ નાના અને મધ્યમ કક્ષાના વેપારી એકમો કાર્યરત છે. આ તમામ વ્યાપારી એકમો કોવિડ-19ને કારણે આર્થિક સંકટનો સામનો કરી રહ્યા છે.

મહત્વ ના શબ્દો:-COVID-19, ઉત્પાદન, રોજગારી ની અસર, આવક વગેરે

હેતુઓ:-

1. ભારત માં ઉત્પાદન ક્ષેત્ર પર COVID-19 ની અસર જાણવી
2. ભારત માં ઉત્પાદ ક્ષેત્ર પર ૨૦૧૮ થી ૨૦૨૧ ની પરિસ્થિતિ નો અભ્યાસ કરવો

Vidhyayana - ISSN 2454-8596

An International Multidisciplinary Peer-Reviewed E-Journal

www.vidhyayanaejournal.org

Indexed in: ROAD & Google Scholar

COVID-19 પરિચય અને આર્થિક સમસ્યા: -

કોરોના વાયરસ સૌથી ખતરનાક બિમારી છે. ૨૧મી સદીમાં મર્ય કોરોના વાયરસ અને સાર્સ કોરોનાવાયરસ ફેલાયો હતો પરંતુ બધા વાયરસ માં કોરોના વાયરસ ઘાતક છે કોરોના વાયરસ ની શરૂવાત ચીનના વુહાન શહેરથી થઈ હતી. ચીનના વુહાન શહેરમાં સૌ પ્રથમ કોરોના વાયરસના લક્ષણો જોવા મળ્યા હતા. બીમારીના કારણે ચીને ઇમરજન્સી જાહેર કરી હતી. કોરોના વાયરસ પુરા વિશ્વમા ધીરેધીરે ફેલાતો ગયો તેના લીધે લાખો લોકોના જાન માલની નુકશાની થઈ હતી. વર્લ્ડ ફેલ્થ ઓર્ગેનાઇઝેશન (WHO) એ આ મહામારીને દેશ વ્યાપી રોગચાળો જાહેર કર્યો.

બિહાર, ઉત્તરપ્રદેશ, રાજસ્થાન અને મહારાષ્ટ્ર. લોકડાઉનની સ્થિતિને કારણે, મજૂરોની જાળવણી વ્યવસાય માલિકો દ્વારા કરવામાં આવી હતી. તમામ મજૂરોને બે મહિના માટે તેમના જીવનનિર્વાહ માટે તમામ પ્રકારની સુવિધાઓ આપવામાં આવી હતી. તેનો અર્થ એ છે કે બિઝનેસ માલિકોએ તેમના પર બે મહિના માટે જાળવણી માટે મોટી રકમ ખર્ચી છે. જ્યારે 5મી મે, 2020 ના રોજ બીજું લોકડાઉન ખોલવામાં આવ્યું હતું અને વ્યવસાયિક એકમો ઉત્પાદન પ્રક્રિયા શરૂ કરવાના હતા, તે સમયે સરકારે વિશેષ ટ્રેનો દ્વારા મજૂરોને તેમના વતન તરફ સ્થળાંતર કરવાની મંજૂરી આપવાની જાહેરાત કરી હતી જેની વ્યવસાય પર નકારાત્મક અસર પડે છે. તદ્દપરાંત, તે પણ એક અન્ય હકીકત છે કે મોટાભાગના વ્યવસાયિક ગૃહોની સરેરાશ ઉત્પાદન કિંમત 22% વધી ગઈ છે જે આ નાના પાયાના અથવા મધ્યમ પાયાના વ્યવસાય એકમો દ્વારા પોષાય તેમ નથી. એવી આગાહી પણ કરવામાં આવી છે કે આગામી દિવસોમાં લગભગ તમામ ક્ષેત્રોમાં ભારે બેરોજગારી જોવા મળશે. જે વ્યવસાયો ઓફ સીઝન બિઝનેસ ચલાવી રહ્યા છે, તેમના માટે એક વર્ષમાં પુનઃપ્રાપ્ત થવું ખૂબ મુશ્કેલ છે. હું માનું છું કે ત્રણ મહિના સુધી કામ શરૂ કરવાના કોઈ સંકેત નથી. એવો પણ અંદાજ છે કે ગુજરાતના ઉદ્યોગને

Vidhyayana - ISSN 2454-8596

An International Multidisciplinary Peer-Reviewed E-Journal

www.vidhyayanaejournal.org

Indexed in: ROAD & Google Scholar

રૂ.50,000 હજાર કરોડ. તેની સૌથી મોટી અસર મેન્યુફેક્ચરિંગ સેક્ટરમાં જોવા મળશે. આ ઉપરાંત અસંગઠિત ક્ષેત્રોમાં બેરોજગારીનો દર વધવા લાગ્યો છે. તે જાણીતું છે કે 60 દિવસના લોકડાઉન સમયગાળા દરમિયાન વ્યવસાયિક એકમો કંઈ કરી શક્યા નથી. સરકારે લોકડાઉનમાં છેલ્લા પંદર દિવસથી છૂટછાટ આપી છે પરંતુ લોકડાઉનના ખૂબ જ કડક નિયમો, પરિવહનની સમસ્યાઓ અને અન્ય કારણોસર બિઝનેસ યુનિટ સારી રીતે કામ કરી શક્યું નથી. તમામ મોટા ભાગના તમામ ઉત્પાદન ક્ષેત્રોમાં કાચા માલની કટોકટી છે.

કોવિડ-19 અને તેની ગુજરાત રાજ્યની અર્થવ્યવસ્થા પર અસર લોકડાઉન સમયગાળા દરમિયાન માત્ર 10% વ્યવસાય એકમો જ વ્યવસાય કરી શક્યા. ગુજરાતને રૂ.થી વધુનું નુકસાન થયું છે. 1.50 લાખ કરોડ ઔદ્યોગિક એકમો ગુજરાત રાજ્યના જીડીપીમાં 44% કરતા વધુ યોગદાન આપે છે. ગુજરાત સરકાર પાસે ઉદ્યોગપતિની માંગ નીચે મુજબ છે: કાર્યકારી મૂડીના વ્યાજ પર 3% થી 4% ની 79 સબસિડી કારણ કે કાર્યકારી મૂડીના કદમાં 20% વધારો થયો છે GST આવકમાંથી 25% ફાળો અને તે પણ એક વર્ષ માટે પ્રોપર્ટી ટેક્સમાં વ્યાજમુક્ત મુક્તિ ઉપરાંત વીજળીના દરમાં છૂટછાટ. એપ્રિલથી જુલાઈ સુધીની બેંક લોન પર વ્યાજની માફી, મૂળ રકમની લોન પરના હપ્તા ઉપરાંત હાલમાં મુલતવી રાખવામાં આવે તેવી અપેક્ષા છે અને પછીથી ચૂકવવામાં આવશે. જીઆઈડીસી વિસ્તારમાં બે વર્ષથી કામ કરતા ઔદ્યોગિક એકમો પર કોઈ દંડ ન થવો જોઈએ તેવી પણ માંગણી કરવામાં આવી છે. આ ઉપરાંત તેઓએ જીઆઈડીસી વિસ્તારમાં ધંધાકીય એકમો દ્વારા લીધેલી લોન પરના વ્યાજમાં પણ મુક્તિની માંગણી કરી છે. આ ઉપરાંત, ઉત્પાદન ક્ષેત્ર પર અસર, સેવા ક્ષેત્ર પર પણ અસર થશે. નિષ્ણાત દ્વારા એવો અંદાજ છે કે સેવા પૂરી પાડતા ઉદ્યોગને રૂ. 3000 હજાર કરોડ જે અસહ્ય છે

Vidhyayana - ISSN 2454-8596

An International Multidisciplinary Peer-Reviewed E-Journal

www.vidhyayanaejournal.org

Indexed in: ROAD & Google Scholar

સાંસોધન પધ્ધતિ :-

પ્રસ્તુત અભ્યાસ માં વર્ણનાત્મક પધ્ધતિ નો ઉપાયોગ કરવામાં આવ્યો છે. જેમાં વર્ષ ૨૦૧૮ થી ૨૦૨૧ સુધી ના આકડકીય માહિતી નો અભ્યાસ કરવા માં આવ્યો છે. મોટાભાગે ગૌણ માહિતી નો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે,

વર્ષ	ઉત્પાદન નો દર
૨૦૧૭-૧૮	૪.૬%
૨૦૧૮-૧૯	૩.૯%
૨૦૧૯-૨૦૨૦	-૧.૪૦%
૨૦૨૦-૨૧	-૯.૬%

કોષ્ટક ની સમજૂતી:-

ભારત માં ઉત્પાદન ક્ષેત્રે COVID-19 ની અસર તપસતા જાણવા મળે છે. રોગચાળા ને કારણે ઉત્પાદન ઉદ્યોગઓ ને ઘણી રીતે અસર થતી હતી. જેના કારણે નીચા પાવે કામગીરી થઈ હતી. અને છેવટે ઉત્પાદન વરુડી પર નકારાત્મક અસર પડી હતી. એક સમયગાળા દરમિયાન આનાથી ટર્નઓવેર અને આવક પર પ્રતિકૂત અસર થઈ. જેમાં ૨૦૧૭-૧૮ માં ઉત્પાદન ક્ષેત્રોમાં ૪.૬% ઉત્પાદન થયેલું જોવા મળ્યું. સંપૂર્ણ લોકડાઉન અને આંશિક લોકડાઉન ની મેનુંફ્યુચરિંગ સેક્ટર પર માંગ અને પુરવઠા બંને બાજુ અસર થઈ હતી. જેના લીધે ૨૦૧૮-૧૯ માં ૩.૯% અને ૨૦૧૯-૨૦ માં -૧.૪૦% ઉત્પાદન માં ઘટાળો નોંધાયો હતો. ૨૦૨૦-૨૧ માં -૯.૬% સાથે સૌથી પ્રતિકૂળ અસર જોવા મળી હતી.

Vidhyayana - ISSN 2454-8596

An International Multidisciplinary Peer-Reviewed E-Journal

www.vidhyayanaejournal.org

Indexed in: ROAD & Google Scholar

તારણો :-

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં ઉત્પાદન ક્ષેત્ર પર COVID-19 ઇ અસરનો અભ્યાસ કરવામાં આવ્યો છે. જેમાં ૨૦૧૭-૧૮ થી લઈને ૨૦૨૦-૨૧ સુધી માં ઉત્પાદન ક્ષેત્રમાં ક્રમશઃ ઘટાડો થયેલો જોવા મળે છે. ૨૦૨૦-૨૧ માં ઉત્પાદન ક્ષેત્રો પર માઠી અસર પડવાના કારણે ઉત્પાદન ક્ષેત્રોમાં ઘણો જ ઘટાડો જોવા મળે છે . જેની અર્થતંત્રમાં ખરાબ અસર પડેલી જોવા મળે છે .

સમાપન:-

આમ અહી ઉપયુક્ત પ્રશ્નમાં ભારતમાં ઉત્પાદન ક્ષેત્રમાં COVID-19 ની અસર, તેનો પરિચય, ઉત્પાદન અંગે ની માહિતી ,ઉત્પાદન ના આંકડાઓ ની ચર્ચા કોષ્ટક તથા તેની સમજૂતી ના આધારે રજૂકરવા માં આવી છે.

Vidhyayana - ISSN 2454-8596

An International Multidisciplinary Peer-Reviewed E-Journal

www.vidhyayanaejournal.org

Indexed in: ROAD & Google Scholar

संदर्भ सूचि :-

1. Bulow, Jeremy (November 1986). "An Economic Theory of Planned Obsolescence". The Quarterly Journal of Economics. Oxford University Press. 101 (4): 729-749. doi:10.2307/1884176. JSTOR 1884176.
2. Bidgoli, Hossein (2010). The Handbook of Technology Management, Supply Chain Management, Marketing and Advertising, and Global Management. Wiley. p. 296. ISBN 978-0470249482.
3. Giles Slade (2006), "Made to Break: Technology and Obsolescence in America", Harvard University Press, p5.
4. Orbach, Barak (2004). "The Durapolist Puzzle: Monopoly Power in Durable-Goods Market". Yale Journal on Regulation, vol. 21, pp. 67-118. SSRN 496175.
5. Bulow, Jeremy (November 1, 1986). "An Economic Theory of Planned Obsolescence". The Quarterly Journal of Economics. 101 (4): 729-750. doi:10.2307/1884176. ISSN 0033-5533. JSTOR 1884176.
6. Chitra, K., (2009), 'New Industrial Policy and Labour Relations, Delhi: Abhijit Publication
7. દેસાઈ, એચ. જી.. દેસાઈ. કે. જી. (૧૯૭૩), સંશોધન પદ્ધતિઓ અને પ્રવિધિઓઅમદાવાદ : યુનિવર્સિટી ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ,
8. દેસાઈ, શાંતિલાલ મ..(૧૯૭૪), મજુર કલ્યાણ,(પ્રથમ આવૃત્તિ), અમદાવાદ ગુજરાત યુનિવર્સિટી પ્રકાશન.

Vidhyayana - ISSN 2454-8596

An International Multidisciplinary Peer-Reviewed E-Journal

www.vidhyayanaejournal.org

Indexed in: ROAD & Google Scholar

9. Datey, V. S., (2005), Economic Labour and Industrial Laws with Secretarial Prockice". Edition No.9, Eistern Company,
10. ગીરી. વી. વી.. (૧૯૬૮), 'ભારતીય ઉદ્યોગોમાં કામદાર સમસ્યાઓ, (દ્વિતિય આવૃત્તિ), અમદાવાદ : ગુજરાત યુનિવર્સિટી.
11. .જોષી, (ડૉ.) મહેશ વી..(૧૯૯૫), 'શ્રમનું અર્થશાસ્ત્ર, (પ્રથમ આવૃત્તિ),રાજકોટ : દર્પણ પ્રકાશન.
12. . જોષી. (ડૉ.) વિષ્ણુશંકર એચ..(૨૦૦૨), ભારતીય આર્થિક સમસ્યાઓ ભાગ-1. ..બીજી આવૃત્તિ) અમદાવાદ: યુનિવર્સિટી ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ, ગુજરાત રાજ્ય.
13. C. Kumar, H. L., Kumar, Gaurav, (2007). Labour Laws (everybody knows) Ltd. (4heln), New Delhi: Universal Law Publishing Pvt.
14. Poulter, Sean. "Washing machines 'cheaper to replace than fix': Manufacturers accused of making appliances too costly and complicated to repair". Daily Mail Online. Archived from the original on October 19, 2016. Retrieved October 18, 2016.